

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของสมาชิกทุกคน ทั้งยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ หากครอบครัวดีมีคุณภาพย่อมจะดูแลสมาชิกได้เป็นอย่างดี สร้างบุคคลให้มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและบุคคลเหล่านี้จะเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า ไม่สร้างภาระหรือสร้างปัญหาแก่สังคม และยังช่วยพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้าอีกด้วย (นงลักษณ์ เอมประดิษฐ์, 2539, หน้า 1) แต่ในช่วงเวลาที่ผ่านมาสองทศวรรษที่ผ่านมาสังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านอันเนื่องมาจากผลการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมุ่งขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจไทย ซึ่งแต่เดิมประชากรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่พึ่งพิงการทำเกษตรกรรมก็เปลี่ยนแปลงไปพึ่งพิงอุตสาหกรรมและธุรกิจบริการมากขึ้น ประชากรได้รับโอกาสทางการศึกษามากขึ้น ในขณะที่โครงการวางแผนครอบครัวแห่งชาติประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี คู่สมรสหันมาวางแผนครอบครัวอย่างกว้างขวาง ทำให้ครอบครัวโดยทั่วไปมีขนาดเล็กลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อสถาบันครอบครัว บุคคล และเยาวชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ชาย โพธิ์ธิศา, 2535, หน้า 6) ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2536, คำนำ) ที่กล่าวว่าในอดีตสมาชิกในครอบครัวไทยนั้นพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย มักอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวเดียวกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยความรักความผูกพันและเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมีผลทำให้ความผูกพันของสมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป เกิดค่านิยมและทัศนคติใหม่ ทุกคนมุ่งแต่สรรหาปัจจัยที่จะตอบสนองความต้องการของตน ทำให้สมาชิกในครอบครัวละเลียบบทบาทหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน ครอบครัวในอดีตซึ่งเคยเต็มไปด้วยความสุขสงบสุข ร่าเริงและมั่นคงกลับประสบปัญหามานานัปการ กลายเป็นครอบครัวที่มีปัญหาขึ้น ดังที่พบเห็นในสังคมปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาสภาพสังคมไทย จรรยา สุวรรณทัต (2538, หน้า 61) มีความเห็นว่าสถาบันครอบครัวได้รับผลกระทบอย่างมากจากการเปลี่ยนแปลงและจากวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาและจริยธรรม เป็นวิกฤติการณ์ที่ได้รับทั้งจากภายในครอบครัวและภายนอกครอบครัวมากขึ้นเป็นลำดับ บางครอบครัวมีอาจยืนหยัดต่อสู้กับปัญหา

ต่าง ๆ ได้ ถึงแก่การแตกแยกล่มสลาย อันมีผลต่อเด็กและเยาวชนที่ได้รับความกระทบกระเทือน จากปัจจัยการขาดเสถียรภาพของครอบครัวนั้น ๆ เช่นเดียวกับ ศิริรัตน์ แอดสกุล (2540, หน้า 86) ได้กล่าวถึงสภาพสังคมยุคปัจจุบัน พบว่าบทบาทของสถาบันครอบครัวได้เปลี่ยนแปลง ไปจากอดีตเป็นอย่างมาก เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวมักต้องทำงานแข่งกับเวลา จึงไม่ค่อยมี โอกาสพบปะพูดคุยกัน พ่อแม่ผู้ปกครองต้องออกไปทำงานนอกบ้านทั้งคู่ ไม่มีเวลาดูแลหรือ อบรมขัดเกลาลูก เด็กจึงขาดความรักความอบอุ่นมากขึ้น เด็กบางคนถึงกับสร้างปัญหาให้กับสังคม ได้ และสายสุรี จุติกุล (2540, บทนำ) ระบุว่า ปัญหาสังคมส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดประสิทธิภาพ ของการดำเนินชีวิตในครอบครัว ถ้าครอบครัวสามารถและมีพลังในการสร้างเสริมคุณภาพของคน และคุณภาพของชีวิตได้อย่างเต็มที่แล้ว ชุมชนและสังคมไทยส่วนรวมจะได้รับผลประโยชน์ จากการนี้

จะเห็นได้ว่าครอบครัวมีอิทธิพลต่อสังคม สังคมเองก็มีอิทธิพลต่อครอบครัวเช่นเดียวกัน ดังที่อุมาพร ตรีงคสมบัติ (2541, หน้า 68) มีความเห็นว่า ครอบครัวและสังคมเป็นระบบที่ สัมพันธ์กัน การเปลี่ยนแปลงในสังคมย่อมมีผลกระทบต่อครอบครัว และในทางกลับกัน การเปลี่ยนแปลงในครอบครัวก็มีผลกระทบต่อสังคมด้วย แต่เนื่องจากสังคมเป็นระบบใหญ่ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะมีผลกระทบที่รุนแรงต่อครอบครัวอย่างเห็นได้ชัดเจนกว่า ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (2540, หน้า 9 - 13) กล่าวว่า ครอบครัวกำลังประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย นอกจากปัญหาที่บิดามารดาต้องออกไปทำงาน จนไม่มีเวลาอบรมเลี้ยงดูลูกอันเป็นปัญหาที่สำคัญแล้ว ยังมีปัญหาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสามี ภรรยา ปัญหาบทบาทหน้าที่ของครอบครัว ปัญหาโครงสร้างและลักษณะครอบครัวเสี่ยง ปัญหา ผู้สูงอายุ ปัญหาเกี่ยวกับข้อกฎหมาย และการบริการสังคมแก่ครอบครัว และเช่นเดียวกับ ภัตสร ลิมานนท์, เกื้อ วงศ์บุญสิน, สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์ และ วิพรรณ ประจวบเหมาะ รุฟโฟโล (2538, หน้า 4) กล่าวว่า ครอบครัวไทยกำลังอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถทำหน้าที่ที่คาดหมายได้ สมบูรณ์ สถิติการหย่าร้างหรือการแยกกันอยู่ของคู่สมรสเพิ่มขึ้น ครอบครัวแตกแยก พ่อแม่ลูก แยกกันอยู่ เด็กเร่ร่อน พฤติกรรมทางเพศที่ขาดการควบคุมทั้งในกลุ่มวัยรุ่นและผู้ใหญ่ ปัญหาวัยรุ่น การติดยาเสพติด การทำทารุณกรรมกับหญิงและเด็ก ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการ แก้ไข และปัญหาเหล่านี้ ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2540, หน้า 32 - 38) ระบุว่าสาเหตุสำคัญ เกิดจากความบกพร่องของครอบครัว โดยเฉพาะส่วนหนึ่งเกิดจากความล้มเหลวของการสื่อสาร ในครอบครัวที่คู่สมรสส่วนใหญ่อาจจะละเลยหรือคาดไม่ถึงว่าการสื่อสารในครอบครัวเป็น สิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ในการจัดการกับปัญหาหรือข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น และมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ต่อความยั่งยืนของสถาบันครอบครัว

ดั่งที่เกษม ต้นศิลาชีวะ และกุลยา ต้นศิลาชีวะ (2540, หน้า 236) กล่าวถึงความขัดแย้งในครอบครัว สาเหตุหนึ่งเกิดจากการขาดทักษะการสื่อสาร ซึ่งถ้าสมาชิกพูดกันด้วยความเข้าใจกระจ่างชัด มีความจริงใจ ไม่มีสิ่งใดขวางกั้นความรู้สึกที่มีต่อกัน โอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งก็จะมีน้อย ซึ่งการสื่อสารไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาษาด้อยคำหรือภาษาท่าทางก็ตาม หากเริ่มต้นจากความไม่เข้าใจย่อมมีความขัดแย้งเกิดขึ้น แต่ละฝ่ายต้องแสดงความรู้สึกอย่างจริงใจเปิดเผย ใส่ใจต่อความรู้สึกนึกคิดและพร้อมที่จะสะท้อนความรู้สึกของกันและกัน จะก่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน และถิรนนท์ อนุวัชรวิวงศ์ (2528, หน้า 45) กล่าวว่า ความกลมเกลียวในครอบครัวที่เสื่อมคลายลงเกิดจากการที่สมาชิกในครอบครัวไม่มีเวลาให้กัน มีการพูดคุยสื่อสารกันน้อยลงไม่ว่าจะเป็นพ่อกับแม่ หรือพ่อแม่กับลูก ซึ่งบางวันแทบไม่ได้พูดคุยกันเลย ด้วยเหตุนี้ความผูกพันจึงมีน้อย ความคิดที่จะพรากจากกันร่าเริงกันไปจึงเกิดได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับ อรวรรณ ดวงจันทร์ (2539, หน้า 11) กล่าวว่า ในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ สมาชิกในครอบครัวจะขาดการสื่อสารที่ดีระหว่างกัน ไม่มีการพูดคุยถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเองต่อผู้อื่นอย่างตรงไปตรงมา ความขัดแย้งย่อมเกิดขึ้นและอาจส่งผลถึงปัญหาครอบครัวตามมา และ รุจา ภูไพบูลย์ (2534, หน้า 56) มีความเห็นว่า ในครอบครัวที่มีการสื่อสารดี จะสามารถทำหน้าที่ได้ดี ทั้งนี้เป็นเพราะการสื่อสารที่ดีจะทำให้สมาชิกเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ยอมรับความคิดเห็นและเหตุผลที่แตกต่างกัน ปรับพฤติกรรมเข้าหากันได้เหมาะสม จนเกิดความราบรื่นในชีวิตครอบครัว แต่ถ้าครอบครัวสื่อสารกันไม่ดี เกิดการระแวง ไม่ไว้วางใจกัน ปรับตัวเข้าหากันไม่ได้ หรือไม่สามาถบอกให้อีกฝ่ายรู้ถึงความรู้สึกและความคิดเห็นของตนเองได้ อาจเป็นที่มาของความแตกแยกในครอบครัว

จึงนับได้ว่าการสื่อสารในครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความมั่นคงเป็นปึกแผ่นของครอบครัว ดั่งที่พยอม อิงคตานุวัฒน์ (2530, หน้า 218 - 219) กล่าวว่า การมีโอกาสและได้มีการสื่อสารกันในครอบครัว จะทำให้แต่ละคนได้ร่วมรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้น ร่วมเอื้อเฟื้อและรับผิดชอบในด้านที่ตนสามารถช่วยเหลือได้ เป็นการร่วมทุกข์ร่วมสุขและเห็นใจกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว และ ถิรนนท์ อนุวัชรวิวงศ์ (2528, หน้า 48 - 49) กล่าวเพิ่มเติมว่า หากภายในครอบครัวมีการพูดคุยสื่อสารกันอย่างรู้ใจ เห็นใจกันเป็นอย่างดี สมาชิกจะมีความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย และเมื่อมีปัญหาใดก็ย่อมนำมาปรึกษาหารือในครอบครัว หากสมาชิกเกิดความรู้สึกว่าภายในครอบครัวไม่มีใครเป็นที่พึ่งพิงหรือให้ความรู้สึกเชื่อมั่นแก่เขา เมื่อมีปัญหาที่จะหันหน้าออกนอกบ้าน อาจเกิดปัญหาจนสายเกินแก้ไข ซึ่งยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์ 2540, หน้า 32) กล่าวถึง ความจำเป็นของการสื่อสารในครอบครัวว่า ความใกล้ชิดผูกพัน ความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันจะเกิดขึ้น โดย การสื่อความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของกันและกัน

และความผูกพัน จะเพิ่มมากขึ้นหรือลดลง เป็นผลจากความสำเร็จหรือความล้มเหลวของ การสื่อสารในครอบครัว การสื่อสารที่เปิดเผยต่อกัน จะก่อให้เกิดความเข้าใจและนำไปสู่ การเพิ่มพลังความรัก ความผูกพันที่มีต่อกัน ในทางตรงกันข้ามการสื่อสารที่ไม่ชัดเจน จะได้รับ การตอบสนองที่ไม่เป็นไปตามประสงค์ นำไปสู่ความรู้สึกที่ไม่ดีต่อกัน นำไปสู่ความขัดแย้ง มากขึ้นเรื่อย ๆ การสื่อสารเพื่อแสดงความต้องการในชีวิตประจำวัน จึงถือเป็นทักษะพื้นฐานที่ ครอบครัวควรเรียนรู้และสามารถนำไปใช้ได้

ปัญหาการสื่อสารในครอบครัวไม่ว่าจะเกิดระหว่างพ่อกับแม่ หรือเกิดระหว่างพ่อแม่กับ ลูก ถือเป็นเรื่องสำคัญ เป็นเรื่องใหญ่ และเป็นเรื่องยาก โดยเฉพาะสิ่งที่พ่อแม่ควรคำนึงถึงมากที่สุดคือผลกระทบที่จะเกิดกับลูก ซึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูกและปฏิสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง ถือเป็นหัวใจของการสื่อสารในครอบครัว เนื่องจากความสัมพันธ์ที่เด็กได้รับมาจากครอบครัวจะมี ผลต่อพัฒนาการทั้งหลายทั้งปวง โดยเฉพาะการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล บทบาทของการเป็น พ่อแม่ในการพัฒนาให้เกิดการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ต่อบุตรหลานจึงเป็นสิ่งสำคัญ พ่อแม่ควร สร้างบรรยากาศการสื่อสารที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ระหว่างพ่อกับแม่ และระหว่างพ่อ แม่กับลูก การตอบสนองต่อลูกอย่างเหมาะสม มีเหตุผล และตรงไปตรงมา ความเต็มใจที่พ่อแม่ จะรับฟังอย่างตั้งใจ และชื่นชมต่อความพยายามในการสื่อสารของลูก จะเป็นฐานที่มั่นคงต่อการ พัฒนาการสื่อสารระหว่างลูกกับครอบครัว และกับสังคมภายนอกด้วย และเป็นการป้องกันไม่ให้ ลูกหนีห่างออกจากครอบครัว อันจะนำไปสู่การพัฒนาทัศนคติ ค่านิยม การเข้าใจตนเองและผู้อื่น ซึ่งทั้งหลายทั้งปวงนี้ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายในการพัฒนาครอบครัวและพัฒนาเด็กให้เป็นบุคคล ที่มีประสิทธิภาพและมีคุณค่าต่อครอบครัวและสังคมตลอดไป (จรรยา สุวรรณทัต, 2530, หน้า 1-56)

จากการที่ผู้วิจัยปฏิบัติหน้าที่ครูผู้สอนและเป็นครูแนะแนวของโรงเรียน ได้ทำหน้าที่ ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนอยู่อย่างต่อเนื่อง พบว่านักเรียนมีปัญหาอย่าง หลากหลายทั้งปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาความประพฤติ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและโดยเฉพาะ การขาดความรับผิดชอบด้านการเรียน ซึ่งเมื่อศึกษาข้อมูลนักเรียนที่มีปัญหาเป็นรายบุคคล พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาภายในครอบครัวเกือบทั้งสิ้น นักเรียนบางคนบิดามารดาหย่าร้างกัน ต้องอาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยายหรือญาติพี่น้อง นักเรียนบางคนอยู่กับบิดาหรือมารดาเพียงฝ่ายเดียว นักเรียนที่อยู่ร่วมกับบิดามารดาที่พบว่ามีปัญหาอยู่มากมาย บางครอบครัวบิดามารดาไม่มีเวลาดูแล เอาใจใส่ลูก บางครอบครัวมีการคุคำวาทกล่าว ใช้ถ้อยคำหยาบคาย คำหยาบคาย ทะเลาะวิวาทกัน บางครอบครัวเข้มงวดกวดขันห้ามปรามตลอดเวลา ซึ่งกล่าวได้ว่า ปัญหาทั้งหมดนี้คือการขาด การสื่อสารที่ดีต่อกัน

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พูดคุยกับนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน เกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว พบว่าครอบครัวส่วนใหญ่มีความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะนักเรียนที่เริ่มจะเป็นวัยรุ่นทั้งเพศชายและเพศหญิงจะมีปัญหากับพ่อแม่อยู่เสมอ การจัดการกับความขัดแย้ง นักเรียนบางคนเก็บความทุกข์ไว้ภายใน ไม่มีวิธีการที่จะสื่อสารออกมาได้อย่างเหมาะสม บางคนได้ตอบถกเถียง ขว้างปาของใช้ นักเรียนบางคนแสดงออกมาทางอาการป่วยจนขาดเรียนติดต่อกันหลายวัน บางคนหนีออกจากบ้าน ไปอยู่กับเพื่อน เมื่อได้ซักถามพูดคุย นักเรียนบางคนบอกเล่าถึงความรู้สึกเสียใจ รู้สึกเหมือนถูกทอดทิ้ง ขาดที่พึ่ง ขาดที่ปรึกษา ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่เหล่านี้ล้วนแล้วแต่แสดงออกมาเป็นปัญหาในห้องเรียนด้วยทั้งสิ้น

จากข้อมูลที่ได้รับรู้และพบเห็น โดยตรง ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่าสถาบันครอบครัวกำลังเสื่อมถอยลงอย่างมาก พ่อแม่ผู้ปกครองบางคนยังขาดความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการปกป้องดูแลครอบครัว ไม่ให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว และยังขาดความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญและความจำเป็นของการสื่อสารในครอบครัว โดยเฉพาะยังขาดทักษะที่ดีในการสื่อสารต่อกัน จึงมักเกิดปัญหาการสื่อสารในครอบครัว เริ่มต้นจากสามีภรรยาที่แสดงวาทะทางที่ไม่เหมาะสมต่อกัน ขาดความใส่ใจต่อความรู้สึกนึกคิดของกันและกัน และใช้วิธีการสื่อสารกับลูกอย่างไม่เหมาะสม จึงเกิดปัญหาขัดแย้งกันภายในครอบครัว ลูกก็ขาดทักษะการสื่อสารที่ดี อันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาครอบครัวและพัฒนาเยาวชนของสังคม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องหาวิธีการให้ความช่วยเหลือครอบครัวของนักเรียน ให้มีทักษะการสื่อสารที่ดีขึ้น ให้สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นการป้องกันและป้องปรามไม่ให้เกิดปัญหาครอบครัวได้ในอนาคต

การให้คำปรึกษาครอบครัวเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารในครอบครัว สามารถใช้วิธีการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ซะเทียร์ (Virginia Satir) ที่เน้นการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัวให้เกิดความไวในการรับรู้ความรู้สึก (sensitivity) และการแสดงความรู้สึก (expression of feelings) ตระหนักถึงความต้องการของตนเองและผู้อื่นและสามารถที่จะสื่อความรู้สึกและความต้องการของคนให้ผู้อื่นทราบได้ เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวมีความใกล้ชิดผูกพัน มีชีวิตชีวา เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2540, หน้า 29)

ผู้วิจัยเลือกทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวของเวอร์จิเนีย ซะเทียร์ มาใช้ในการทดลอง เนื่องจากเป็นทฤษฎีการให้คำปรึกษาที่อาศัยแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของทฤษฎีระบบ ทฤษฎีการสื่อสาร และทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ ซึ่งมีความเหมาะสมสำหรับการพัฒนาทักษะ การสื่อสารในครอบครัว ในฐานะที่ครอบครัวเปรียบเสมือนระบบ ๆ หนึ่ง เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว ก็ควรพิจารณาในแง่ปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด

เป็นการมองภาพรวม คู่มือการที่สมาชิกติดต่อเกี่ยวข้องกันและกัน พิจารณาที่การสื่อสาร โครงสร้างบรรยากาศ และกฎเกณฑ์ของครอบครัว เมื่อให้ความช่วยเหลือครอบครัว ก็ควรช่วยเหลือให้สมาชิกในครอบครัวมีการสื่อสารที่ชัดเจน เปิดเผย ไม่อ้อมค้อม สื่อสารอย่างตรงประเด็น มีชีวิตชีวา เกิดความเข้าใจที่ ตรงกัน มีความไวในการรับรู้ความรู้สึกและการแสดงความรู้สึก ตระหนักรู้ถึงอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการทั้งของตนเองและผู้อื่น มีการตอบสนองต่อกัน อย่างเป็นปัจจุบัน สามารถแสดงอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการต่อกันได้อย่างเหมาะสม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำหลักการและเทคนิคการให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์ มาใช้กับสมาชิกในครอบครัวของนักเรียน อันประกอบด้วยนักเรียน บิดามารดาและพี่น้องของนักเรียน เป็นครอบครัวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดคอนทอง (สุวรรณะศรี คณชิตกุล ราษฎร์ศึกษาลัย) อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการให้คำปรึกษารอบครัวที่มีต่อทักษะการสื่อสารในครอบครัว ซึ่งต้องการให้สมาชิกของครอบครัวมีทักษะการสื่อสารที่ดีขึ้น สามารถสื่อความรู้สึกนึกคิดและความต้องการต่อกัน มีการสื่อสารที่เปิดเผยจริงใจ เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน เกิดความรักใคร่ผูกพัน สามารถปรับพฤติกรรมเข้าหากันได้อย่างเหมาะสม ให้สมาชิกเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ร่วมมือกันขจัดปัญหาข้อขัดแย้งภายในครอบครัว เพื่อความราบรื่นในการดำเนินชีวิตครอบครัวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลการให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์ ต่อทักษะการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียน

สมมติฐานของการวิจัย

1. ครอบครัวของนักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์ มีทักษะการสื่อสารในครอบครัว ในระยะหลังการทดลองสูงกว่าในระยะก่อนการทดลอง
2. ครอบครัวของนักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษารอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์ มีทักษะการสื่อสารในครอบครัว ในระยะติดตามผลสูงกว่าในระยะก่อนการทดลอง

3. ครอบครัวของนักเรียนที่ได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ซะเทียร์ มีทักษะการสื่อสารในครอบครัว ในระยะหลังการทดลองกับระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถทำให้ทราบผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ซะเทียร์ ต่อทักษะการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียน อันจะเป็นประโยชน์แก่นักวิชาการผู้เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษา หรือเกี่ยวข้องกับงานทางด้านครอบครัวในการนำเทคนิคและวิธีการไปใช้ในการให้คำปรึกษาครอบครัว เพื่อเป็นการช่วยเหลือครอบครัว หรือสร้างความตระหนักให้ครอบครัว ได้เห็นความสำคัญ ความจำเป็นและประสิทธิภาพของการสื่อสารในครอบครัว ที่จะช่วยให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาผลการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ซะเทียร์ ต่อทักษะการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดคอนทอง (สุวรรณศรี ศัณทิกุล ราษฎร์ศึกษาลัย) อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งใช้ระยะเวลาในการทดลองประมาณ 8 สัปดาห์ โดยให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งละ 1 ครอบครัว ครอบครัวละ 8 ครั้ง

1. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครอบครัวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนวัดคอนทอง (สุวรรณศรี ศัณทิกุล ราษฎร์ศึกษาลัย) อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีปัญหาการสื่อสารในครอบครัว โดยเป็นนักเรียนที่มีพี่หรือน้องอาศัยอยู่ร่วมกัน

2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นครอบครัวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนวัดคอนทอง (สุวรรณศรี ศัณทิกุล ราษฎร์ศึกษาลัย) อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีปัญหาการสื่อสารในครอบครัว โดยเป็นนักเรียนที่มีพี่หรือน้องอาศัยอยู่ร่วมกันและมีคะแนนทักษะการสื่อสารในครอบครัว ตั้งแต่เปอร์เซนไทล์ที่ 25 ลงมา อันแสดงถึงการใช้วิธีการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ สุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) มาจำนวน 5 คน สอบถามความสมัครใจของนักเรียนและบิดามารดาของนักเรียน ในการเข้าร่วมทดลองทั้งครอบครัว อันประกอบด้วยบิดามารดาและบุตรอย่างน้อย 2 คน หากครอบครัวใดไม่สมัครใจก็ใช้วิธีการสุ่มเพิ่มเติม แล้วสอบถามความสมัครใจ จนครบ 5 ครอบครัว

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

3.1 ตัวแปรอิสระ คือ วิธีการพัฒนาทักษะการสื่อสารในครอบครัว ซึ่งวิธีการ ได้แก่ การใช้โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์

3.2 ตัวแปรตาม คือ ทักษะการสื่อสารในครอบครัว

3.2.1 ทักษะการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียน

3.2.3 ทักษะการสื่อสารในครอบครัวของบิดามารดา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ครอบครัวในการวิจัยนี้ หมายถึง กลุ่มคนที่มีจำนวนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป อยู่ร่วมกัน ผูกพันสัมพันธ์กันทั้งทางด้านสายเลือด เศรษฐกิจและจิตใจ ประกอบด้วยสามีภรรยาและบุตร ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงครอบครัวที่ประกอบด้วยบิดามารดาและบุตรอย่างน้อย 2 คน

2. ทักษะการสื่อสารในครอบครัว หมายถึง วิธีการที่สมาชิกในครอบครัวใช้สื่อความหมายต่อกันทั้งทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการของกันและกัน ด้วยถ้อยคำ และท่าทางที่เหมาะสม เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน เกิดความใกล้ชิดผูกพัน ห่วงใยและเอื้ออาทรต่อกัน เห็นคุณค่าและความสำคัญของตนเองและผู้อื่น

2.1 การสื่อสารในครอบครัวที่เหมาะสม เป็นการสื่อสารที่สมาชิกในครอบครัว ปฏิบัติต่อกัน โดยการใช้คำพูดสุภาพเปิดเผย เนื้อหาชัดเจน ไม่คลาดเคลื่อนหรือบิดเบือนจากความจริง ตรงไปตรงมา ตรงประเด็น ตรงต่อบุคคลเป้าหมาย มีเหตุผล ไม่คำหยาบคาย ไม่ดูถูกเหยียดหยาม ไม่ประชดประชันหรือวิพากษ์วิจารณ์ แสดงความรู้สึกและความต้องการที่แท้จริง ออกมาใช้ท่าทางที่แสดงความเอาใจใส่ สนใจ ห่วงใย ตั้งใจรับฟัง แสดงสีหน้า แววตา น้ำเสียง และสัมผัสที่อ่อนโยน

2.2 การสื่อสารในครอบครัวที่ไม่เหมาะสม เป็นการสื่อสารที่สมาชิกในครอบครัว ปฏิบัติต่อกัน โดยการใช้คำพูดที่ไม่สุภาพ ไม่เปิดเผย เนื้อหาไม่ชัดเจน คลาดเคลื่อนหรือบิดเบือนจากความจริง ไม่ตรงประเด็น ไม่ตรงต่อบุคคลเป้าหมาย ขาดเหตุผล คำหยาบคาย ดูถูกเหยียดหยาม ประชดประชัน หรือวิพากษ์วิจารณ์ ไม่แสดงความรู้สึกและความต้องการที่แท้จริง ออกมาใช้ท่าทางที่แสดงออกถึงความไม่เอาใจใส่ ไม่สนใจห่วงใย ไม่ตั้งใจรับฟังปัญหา สีหน้า และแววตาเฉยเมย น้ำเสียงแข็งกระด้าง ขาดการสัมผัสที่อ่อนโยน

3. โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัว หมายถึง กระบวนการที่ผู้ให้คำปรึกษาจัดขึ้น เพื่อให้ความช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัวทั้งครอบครัวอันประกอบด้วยบิดามารดาและบุตร โดยใช้กระบวนการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์ อันมีจุดมุ่งหมายเพื่อ

พัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว ให้เกิดความไวในการตระหนักรู้ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จักแสดงออกถึงความรู้สึกและความต้องการของตนเองให้ผู้อื่นทราบ ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความใกล้ชิดผูกพันกันมากขึ้น มีความยืดหยุ่น มีชีวิตชีวา และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง (self esteem) ในการให้คำปรึกษาครอบครัวมีขั้นตอนและวิธีการดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเริ่มต้นให้คำปรึกษา เป็นขั้นตอนที่ผู้ให้คำปรึกษาสร้างสัมพันธภาพกับสมาชิกในครอบครัว

ขั้นที่ 2 ขั้นดำเนินการให้คำปรึกษา เป็นขั้นตอนที่ผู้ให้คำปรึกษาใช้เทคนิคการฟัง การเจียบ การถามคำถามปลายเปิด การถามคำถามปลายปิด การสะท้อนความรู้สึก การให้กำลังใจ การทำให้กระจ่าง การตีความ การทวนซ้ำและการสรุปความ และใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของเวอร์จิเนีย ชะเทียร์ ซึ่งประกอบด้วย เทคนิคการวาดภาพครอบครัว (Family drawing) เทคนิคเส้นลวดประสบการณ์ (The wire experience) เทคนิคการทำท่าทางในการสื่อสาร (Communication stance) การสอนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยใช้สรรพนาม "ฉัน" (Modeling of Effective Communication Using "I" Messages)

ขั้นที่ 3 ขั้นยุติการให้คำปรึกษา เป็นขั้นตอนที่สมาชิกในครอบครัวได้รับการพัฒนาทักษะการสื่อสารในครอบครัวแล้ว ผู้ให้คำปรึกษากับครอบครัวร่วมกันอภิปรายถึงการยุติการให้คำปรึกษา ผลของการให้คำปรึกษา เป้าหมายระยะยาว ทำนายและหาทางป้องกันแก้ไขที่จะไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นมาอีกในอนาคต